

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXXVI. évf.

1901. Julius—Augustus

4-ik füzet.

Az áldozat a vallás központja és melegágya.*

A kereszt vallása.

„Ha valaki akar engemet követni, tagadja meg magát és minden napon vegye fel az ő keresztjét és kövessen engemet. Mert valaki akarja az ő életét megtartani, elveszti azt, valaki pedig elveszti az ő életét én értem, az megtartja azt. Mert mit használ valakinek, ha mind e világot megnyeri is, ő magát pedig elveszti és magában kárt vall?” Luk. IX. 23—25.

A modern vallásos ember, ha csak egy parányi szabad és türelmes szellem lelkesíti, nagy meglepődést talál abban a tudatban, hogy a vallások számtalan különféleségük mellett is egyek a vallási és erkölesi alapvető nagy igazságokban. Hagyjuk a tudatlan vagy felekezeties embereknek azt a szomorú örömet, hogy azzal a gondlattal tetszelegjenek maguknak, hogy csak ők bírják a maguk kis csoportjában az igazságot, rajtuk kívül az egész világ el van merülve a tévelygésben; hagyjuk ezeknek azt a képzelődést, hogy Isten szelleme az ők kápolnáikba szorult s egyebütt mindenütt a sötétség hatalma uralkodik. Nyissátok meg lelketeket az előtt, a mit a vallások története beszél, és hadd fogadja az be kegyes elismeréssel az egyetemes kijelentésnek a világon keresztül rezgő viszhangját. Avagy talán kisebbiteni fogjuk-e azzal vallásunkat, ha a kereszténységet s főleg a mi különleges felfogásunkat a kereszténységről nem tekintjük többé mint határozott ellentétét minden más vallásnak és minden más keresztény felfogásnak oly módon, hogy azon kívül nincs semmi jó. Ellenkezőleg, nem fogtok-e igazi vallásos épületet találni, midőn azt látjátok, hogy a Krisztus vallása az emberiség minden korábbi vallásos nyilvánulásának a koronája és az az isteni mag, a melyből folytonos haladásban és gondviselelő szerű szerves fej-

* Jean Reville „Paroles d'un libre Croyant“ című Párisban 1898-ban megjelent beszédeiből. L. Ker. Magv. XXXV. évf. 1-ső füz. F. J.

lődésben mindig tisztultabb formák származnak, de a melyek a vallási és erkölcsi gondolkozás és élet ugyanazon forrásához tartoznak a keresztény társadalomban?

Nincs keresztényiesebb tanítás, a mely teljesebben magában foglalná a kereszténység lényegét, mint azok a szép és mély jelentőségű szavak, a melyeket ma elmélkedésünk tárgyává tűztem ki: *„Ha valaki akar engemet követni, tagadja meg magát és minden napon vegye fel az ő keresztjét és kövessen engemet“*. A kereszténység a kereszt vallása. De abból, hogy az evangelium a legteljesebb kifejezése annak a vallási nagy igazságnak, a melynek a kereszt a jelképe, az következik-e, hogy azt az igazságot nem ismerte és még most sem ismeri teljesen az emberek nagy többsége, a kik nem voltak vagy még nem keresztények! És abból, hogy a kereszt a kereszténységnek kiváltképpen való jelképe, az következik-e, hogy mindazok a cselekedetek és tanok, a melyek annak aegise alatt követték el és formálódtak, annyira elválhatlanul hozzátartoznak-e a keresztény ügyhöz, hogy ezen cselekedetek és tanok megszűnésével a kereszt is elveszti hatalmát?

Óvakodjunk attól, hogy a keresztet a mi szenvedélyeink színvonalára süllyesszük és a mi theologiánk és egyházunk javára monopolizáljuk. Legyen görög, vagy római, álljon a Golgothán, tüzessék ki győzelmesen székesegyházaink tornyára, vagy függesztessék fel a legszerényebb papi házra, a kereszt mindig csak egy jelkép, jelképe annak a főséges igazságnak, a melynek a názárethi Jézus volt kiváltképpen való prófétája, a melyet ő vértanúságában megszemélyesített, de a mely régibb, mint ő s független mindazoktól a különleges formáktól, a melyekre az egyházak azt kiterjeszteni jogot formáltak magoknak; mivel a kereszt Istentől van, mivel örökké való, mivel az emberiség azt hordozta, mielőtt Jézus nyilvánvalóvá tette, mivel az egyike az isteni gondviselés által megalapított erkölcsi rend alapvető törvényeinek, az áldozat törvénye, a mely elválhatatlan feltétele az erkölcsi életnek, a valódi kegyességnek és az állandó jóllétnek.

A Krisztus minden bizonyval hasonlóhatatlan erővel tanúsította és bizonyította be az áldozat szentségét. De azt hiszitek-e, hogy az áldozat kötelezettsége ismeretlen volt az emberiség előtt a mi korszakunk előtt? Nem hallottatok-e ti soha beszélni áldozatokról, a melyeket a legbarbárabb népektől kezdve a legmiveltebbekig mindenik meghozott a maga isteneinek? Nem tudjátok-e, hogy mi

módon lemondottak gyakran drága javaikról és mily nehéz terheket vettek magukra, hogy azok hatalmának tiszteletet tegyenek, hogy bocsánatukat vagy pártfogásukat megnyerjék? Kétségen kívül gyarló és gyermekes felfogás volt azt hinni, hogy az isteneknek kedvében járnak azzal, ha azoknak barmokkal, gyümölesessel, virágokkal vagy itallal áldoznak és a zsidó próféták legnagyobbjai szintúgy, mint a legjelesebb görög bölcsek, Jézus előtt már több századdal azt tanították, hogy az istenség által kívánt hódolat nem a drága füst vagy égő áldozatokban, hanem a tiszta szív hódolatában áll, a mely a gonosznak ellentáll, hogy magát az isteni akarathoz alkalmazza. A néptömege nem volt képes ezeket a prófétai tanításokat követni. Azok folytatták az ők anyagi áldozataikat és a Krisztus egész tekintélyére szükség volt, hogy azok hosszú idő múlva eltűnjenek. Annyira megvoltak győződve arról, hogy ezek nélkül az áldozatok nélkül nem lehet igazi kegyesség, hogy a mikor az első keresztények megtagadták azokban a részvételt és méltatlankodva fordultak el a pogány ünnepektől, istentelenséggel és kegyességnélküliséggel vádolták őket. Valójában miről volt szó? Az anyagi áldozatok helyébe szellemi áldozatot tenni. A kereszténység a pogány templomok vagy a jeruzsálemi templom áldozatait kiküszöbölvé, tulajdonképpen az áldozat szellemét nem törölték el, hanem azt megtisztították, annak nagyobb becsét és nagyobb erkölcsi jelentőséget adtak. Ezen látszólagos ellentét megett a léleknek az Istenhez emelkedésében egy szabályszerű fejlődése nyilvánult.

Több századdal később, a mikor a protestáns egyház megalapítói a papi despotismus ellen fölláztak s megtámadták az elfajult római egyház materialismusát, szertartási rendszerét, erköletelenségét, hogy a Krisztus és az apostolok tanításaihoz visszatérjenek, elnyomták a misét, a szent sacramentumok tiszteletét és nagyobbára a feszületet is. A hagyományos egyházhoz híven ragaszkodó népek e miatt méltatlankodva kiáltottak fel, hogy a protestánsok megtámadták a mi a vallásban a legszentebb; ellene mondtak a Krisztus oltári áldozatának, kiűzték Istent templomaikból, bezárták a klastromokat, a lemondás és Krisztusban való élet megszentelt menhelyeit, sőt magát a szent keresztet is lábbal taposták! Ime, mit csináltak a kereszténységből!

Tudjuk, mit kell gondolnunk ezekről a vádakról. Eltávolítván az oltároktól a mise-mondó papokat, kitevén a feszületet a templomokból, a reformátorok ezzel egyáltalán nem arra törekedtek,

hogy a híveket eltávolítsák Krisztustól, sem hogy lelkökben kioltásák az áldozat szellemét; hanem megtisztították a keresztény egyházat teljesen a pogány eredetű gyakorlatoktól. A híveket visszavezették a papoktól a Krisztushoz és saját lelkiismeretükhez. Elvonták a lelkeket az egyházi ceremonialismus ragyogó és csalóka áldozataitól, hogy az üdvre egyedül fontos áldozatra fordítsák, Jézusnak a golgothai kereszten tett áldozatára és az embereknek azt tanították, hogy ezen üdvben való részesülésre nem elég csak az oltári örökös áldozat szemlélőjének lenni, hanem egyesülni kell Krisztussal a hit által, meg kell halni vele a bűnök, hogy vele újjá szülessünk az örök életre. Távol attól, hogy az áldozatot elfojtsák és a keresztet megtagadják, visszaadták azoknak valódi erkölcsi jelentőségüket, megtisztították a téves felfogástól, a fából vagy kőből való keresztet összetörték és szívékbe vésték a lemondás élő keresztjét, hogy magunkat ezzel teljesen Istennek szenteljük.

De a reformátorok a keresztényeket a pápától és a konciliumoktól a bibliához visszavezetvén — senki sem vitathatja — a Szt.-Pál Krisztusától, azaz egy theologiai Krisztustól lelkesítettek inkább, mint az eredeti evangéliumok Krisztusától. A kereszténységről való egész felfogásukon uralkodóvá lett Krisztusnak a kereszfán való engesztelő áldozata és a keresztény életről való eszméjük ebben öszpontosult: az ember tagadja meg magát és üdvéért támaszkodjék a Krisztushoz. A Krisztus keresztje rájuk nézve egy jelentőségű lett, egy a Krisztusról alkotott bizonyos theológiával és ha az ember ezt a theológiát visszautasítja, szerintök ez annyi, mintha magát a keresztet tagadná. Én nem akarom e helyen vitatni ezt az elméletet s mindenképp felett nem akarnék senkit sérteni; de tény, a melyet mindenkinek el kell ismerni, hogy ma minden keresztény országban elég nagy számban vannak keresztények, a kik visszautasítják ezt a theológiát, de a kik azért nem kevésbé keresztények, mivel erkölcsi életök fő illetét Krisztus evangéliumából nyerik. Azért, mert visszautasítják egy theológiát, a melyet sem ismereteiknél, sem józan eszüknél, sem lelkiismeretüknél fogva nem fogadhatnak el, a Krisztus keresztjét tagadják-e meg? Nem gondoljuk. Minden tisztelettel a mi testvéreink iránt, a kik nem osztják a mi meggyőződésünket, bizonyosok vagyunk a felől, hogy kivetkezettvén a keresztény keresztet egy theológiából, a melynek Jézus a tárgya és visszaadván annak eredeti jelentőségét, mint az áldozat szelleme jelképének, a melyet a Jézus Krisztus megszentelt és mutatott fel, ezek a modern keresztények nem semmisítik meg az

evangelium szentségét, hanem megtisztítják az emberi és időleges speculációtól az örökkévaló erkölcsi igazságot, a mely minden keresztény theológiának az alapja és a mely mint fénysugár ragyog a keresztről való mult és jelen minden felfogásán: az áldozat hatalmát, mint az erkölcsi élet melegágyát és mint a kegyesség emeltyűjét.

Az evangeliumnak a fönséget, a hasonlíthatlan szépséget nem az adja meg, a mi ellenmondásban áll a szív és lelkiismeret legnemesebb vágyakozásaival, vagy a mi megtagadja az embertől elméjének legerősebb törekvéseit. A mi az evangeliumot kiválóan kijelentéssé tette, a mi arra valódi isteni bélyeget nyom, az abból áll, hogy megszenteli, hogy a lélek minden nemes érzelmeit és vágyakozását, minden nagy föllendülését a legmagasabb fokra emeli, hogy szép összhangba hozza az Isten s minden teremtményei iránti szeretetet, mindezeket a szent kötelességeket, a melyeket az égi Atya az ember lelkiismeretébe véselt és ezen a kis földtekén rövid időre terjedő gyarló létünkre a maga fensőbb és isteni jellegét nyomja. A mi engem arra indit, hogy felismerjem Isten szavát az evangeliumban, az éppen ez a felhívás az áldozatra, mint a valódi nagyság forrására s örök rendeltetésem feltételére, ez a felhívás, a mely az erkölcsi élet mindazon esiráit kifakasztja lelkemben, a melyeket abba az Örökkévaló elhelyezett. A mi engem arra indit, hogy a keresztény kereszt lábainál meghajoljak, ez onnan van, mert arról azt olvasom, a mit hajdan Konstantin császár olvasott le róla: „sub hoc signo vinces“, ez alatt a jel alatt győzol; mert ez a jel az önmegtágadás, az állandó áldozat jelképe, a mi által egyedül győzedelmeskedünk a rossz felett.

Mi ellenkezik inkább az ember alantós természeti ösztönével, mint az áldozat? Mindazt, a mi bennünk állatias: vágyaink, óhajtásaink, szenvedélyeink kielégítését, az állati és közvetlen önzés diktálja nekünk. Kerülni a veszélyeket, azt eselekedni, a mi nekünk kellemes, táplálkozni, élvezni, ezek létünk első mozzanatai, a melyek közösök az állatokkal. Mihelyt csak kevésbé is feljül emelkedünk ezen a teljesen ösztönszerű életen, mihelyt az ember jelentkezik az állatban, mihelyt az erkölcsi élet nyilatkozni kezd, fölsarjadzik az önmegtágadás: lemondás az állatias és közvetlen élvezetről tartósabb és kevésbé veszélyes élvezet érdekében; lemondás szeszélyünk kielégítéséről, hogy egy oly szabálynak engedelmesskedjünk a mely nagyobb előnyöket biztosít számunkra; lemondás nekünk kedves jókról, hogy megnyerjük Isten segedelmét; lemondás szenvedélyeink-

ről, hogy Isten akaratját teljesítsük, hogy azt cselekedjük, a mit cselekednünk kell, a mi igaz és jó. Az önzés minden bűnnek elve, a lemondás és az áldozat szelleme minden jónak első föltételei.

Ime, mit tanít nekünk saját erkölcsi tapasztalatunk minden nap, ime mit mutat az emberiség erkölcsi történelme minden lapján; ime mit hirdetett Jézus csudás hatalommal; mivel senki nálanál inkább nem érezte lelkében ezt az igazságot és senki jobban be nem töltötte: „*Valaki akarja életét megta tani, elveszti azt; valaki pedig elveszti az ő életét én értem, megtartja azt*“. Ez az erkölcsi meggyőződés, a mely kezdetben, a mikor a míveletlen ember az áldozat alatt csak egy időszerű önmegtagadást ért, a melyet nem sokára megfelelő jutalom követ, éppen olyan naiv, mint a kis gyermek felfogása, a ki süteményéből egy darabot azért ajánl fel mamájának, hogy kedvét keresse, mindinkább erősödik, abban a mértékben, a mint az emberiség fejlődik s csak azoknál az embereknél veszti el teljesen azt a naivitást, a kik az erkölcsi életről magasabb felfogással bírnak. Az ilyenek nem csak azért mondanak le szenvedélyeikről és önző szükségleteikről, mivel ettől a lemondástól valamely hasznot várnak, hanem feláldozzák magukat az igazság, a jog és szeretet eszményi törvényeinek, tisztán csak azért, mert tudják, hogy ez kötelesség, isteni parancsolat, az égi Atya akaratja s nem kérdezik, ha vajjon ennek az önfeláldozásnak meg lesz-e jutalma. Nekik elég azaz érzés, hogy kötelességüket teljesítették. Az ilyen embereknél az áldozat maga magában találja jutalmát. Ezek a mester igazi tanítványai; ezek hordozzák minden nap az ő keresztyét és ezek követik őt azon eszményi uton, a mely Istenhez vezet. Ezek megértették és tapasztalták azt az igazságot, melyet Szt. Pál egy paradoxonban e szavakban ad előnkbe: „*A keresztről való tudomány azoknak, a kik elvesznek, bolondság, nekünk pedig, a kik megtartatunk, Istennek hatalma*“.

Megismertétek-e ti is, mint ők ezt az igazságot, a mely először megbotrántoztatja természeti ösztönünket, de egy kevés utáfgondolással csakhamar megszokottá válik? Megfigyeltétek-e jól, hogy schol, a legszerűebb körben, valamint a legragyogóbb állapotban erkölésileg nagyot semmit nem lehet e földön cselekedni, a nélkül, hogy az ember ne adja magát át teljesen a végzendő dolognak, a nélkül, hogy önzésünket fel ne áldozzuk? Mi adta meg a tudománynak az erkölcsi fönséget, ha nem az igazság minden érdek nélküli tisztelete? Igaz, hogy a tudomány magáért azért az élvezetért, a mit nyújt,

azokért a jótéteményekért, a melyeket számtalan alkalmazásában maga körül terjeszt, ezekért is szép. De erkölcsi szempontból az embernek, a ki magát a tudománynak szenteli, az adja meg nagyságát, hogy magát annak szenteli, hogy elfelejti magát azért, hogy magát az igazság szolgálatának szentelje. A valódi tudományos ember nem gondol magára, érdekeire, hírnevére, arra a dicsőségre, a mely feltalálásával nevére háromolhat. Nem gondol egyébire, mint az igazság keresésére, azokra az új ismeretekre, a melyekhez hozzá jut, a még ismeretlen törvényekre, a melyeket tanít, de a melyeket tudományosan be kell bizonyítania. Nem magáért, hanem ezekért él. Lemond a szerenese, a nyugalom, a szórakozás, az őt környező világi gyönyörök esábitásairól, nem riad vissza semminemű fáradtságtól, küzdelemtől, ettől az isteni szomjtól megittasulva, maga-magáról teljesen megfeledkezik, mert csak az örökkévaló forrásainál tud megnyugodni.

Mi tesz valakit valódi művészzé, ha nem az, hogy magát az eszménynek szenteli. A művészen van bizonyos nagyság, a mely elérhetetlen fog lenni mindig azokra a dilettansokra, a muzsák azon ál-áldozóira nézve, a kik szüntelen csak az általok elért eredményre foglalkoznak s az ők személyök iránti bámulatra néznek. Ezek talán virtuozok lesznek, de művészek a szó valódi és nemes értelmében soha. A művész művét tisztán annak szépségeért szereti, annak él, annak adja magát, szenved érte. Ismeri gyengességét az őt gyakran kísértő nagy gondolatok kifejezésére. Keresi a méltó formát ahoz a nagyszerű visiohoz, a melyet az ihletés óráiban lelki szemével látott, az összhangot, a mely lelkét elragadta, hogy azt mások is kiérezzék művéből, a kifejezést, a mely másokat is magával ragad a tökéletes szépség égi tájai felé. Megszűnés nélkül foglalkozik művével, nem kímélvén semmi fáradtságot, nem tartván nagynak semmi áldozatot, hogy gondolatának ihletét és összhangját érthetővé tegye az emberek előtt és minél inkább művének szenteli magát, annál nagyobb, annál inkább győzedelmeskedik az anyag tökélytelenségén.

És ha ez így van a tudományban, a művészetben, a melyek nem tartoznak kizárólag az erkölcsi élet keretébe, mennyivel erősebb indoka van az áldozat törvényének a társadalmi életben? Az emberiség jóltevői csaknem mindig vértanui voltak. Különbséget kell tudni tenni a külső nagyság között, mely tisztán pompa, erkölcsi érték nélkül, és az igazi nagyság között, a mely a társadalomnak

tett szolgálatból származik. Győzelmi koszorúkkal felékesített hősök, diesteljes uralkodók, a szerenese kiváltságosai, a kik áldozataikat diadal-szekereikhez láncozták, mindezen önző nagyságoknak megvolt a maguk dicsőségének és fényének ideje, környezetök szenvedéseinek árán. Hosszu azon emberi nyomornak a lajstroma, a melyből a föld nagyjainak ambíciója táplálkozott. De az emberiség valódi jóltevői nem azok voltak-e mindig s nem azok-e ma is, a kik magukat az emberiségnek szentelték, a kik azért minden áldozatra készek voltak és a kik soha sem emelték saját személyi érdekeket az emberiség közérdeke fölébe!

Az az államférfi, a ki inkább lemond saját népszerűségéről, minthogy szerenésjét a népszerű szenvedélyeknek való hízalgságra alapítsa, az a polgár, a ki a számkivetést elébe teszi a bünnel való megalkuvásnak, a hit embere, a ki készebb elveszteni minden javát, minthogy lelkiismeretét beszennyezze, nem nagyobbak-e azoknál az ügyes politikusoknál, a kiknek minden gondolja abban összpontosul, hogy állásukat megtartsák? Tekintsük bár az emberiséget a maga egészében, vagy a különböző nemzeteket, a melyek azt alkotják, vagy csak a kisebb tömegeket, a melyekből áll minden nemzet, erkölcsileg az a nagy, a ki a maga körében önző előítéleteit feláldozta a hozzá hasonlók jóllétéért. Az állam fejétől le az ország legkisebb községének hivatalnokáig csak azok teljesítik kötelezéseiket, a kik hatalmukat, melylyel bírnak, nem a magok előnyére használják fel, hanem a kik feladatuknak szentelik magukat minden önérdek nélkül, nem lévén más ezeljok, minthogy alattvalóik javát előmozdítsák és a kik nem késedelmeskednek a maguk állását, elhatározását, erejét arra szentelni, hogy a magukra vállalt tisztnak jól megfeleljenek. És minél inkább a magok feladatának szentelik magukat, annál nagyobbak lesznek erkölcsileg.

A legkisebb elhivatásnál is annak betöltésére hozott áldozat szerzi meg az embernek nagyságát és termékenyíti meg munkáját. Azt akarjátok, hogy eredménynyel tanítsátok a gyermekeket? Ne legyen ez reátok nézve napszámos, robot munka. Ne vegyétek számba magatokat, fáradságotokat, terheiteket. Ne gondoljátok csak arra a jutalomra, a mely egy néhány kivételesen kitünő tanulónál elért eredményből származhatik reátok nézve. Hogy tanitástok sikeres legyen, kell hogy a kezetek alatt levő gyermekeket szeressétek, hogy azok inkább érdekeljenek, mint a magatok dolga, hogy béketűrők legyetek, hogy annál több eredményt ki tudjatok vinni, minél

nehezebben tudják növendéceitek megérteni tantárgyaikat. Nem az a jó tanár, a ki a legtudósabb, hanem a ki tanítványainak és feladatának szenteli magát minden utógondolat nélkül.

Nincs oly jelentéktelen, nyomorult élet, a mely az áldozat által erkölesileg nagygyá ne lehetne. Ime a nagybecsü igazság, a melyet a Jézus evangéliuma világosságra hozott és a melyért nem lehetünk neki soha elég hálásak. A kicsinyeknek, az alantos sorsuaknak, annak a milliárd emberi lénynek, a kik homályban élnek át a földi életet, kijelentvén a valódi nagyság titkát, az életnek oly esiráját tette a lélekbe, a melynek termékenysége kifogyhatlan.

Küzdenetek kell a létért, megfeszített munkával alig tudjátok legégetőbb anyagi szükségseiteket kielégíteni, a nyomor emészt, bátorságtok gyakran elhagy. Tanuljátok meg Krisztustól, hogy legnagyobb nyomoruságtokban erkölesileg nagyok lehettek, ha minden áldozatot meghoztok gyermekeitek javára, ha lemondotok rossz szenvedélyeitekről hitvesetek érdekében, ha családokat iránti szeretetből még a jogosnak tetsző élvezeteket is megtagadjátok magatoktól.

Teljesen elhagyatva, az életre nézve elveszettnek érzitek magatokat s azt kérdezitek önmagatoktól: „Mire való nekem élni? Nekem nincs a világon helyem. Tanuljátok meg Krisztustól, hogy őt követve és a ti kereszteteket minden nap hordozván, ti is betölthetitek helyeteket a végtelen mindenségben, s a helyett, hogy csak magatokkal foglalkoztatok, magatokat valamely hasznos dolognak szentelitek, vagy környezeteteknek szolgálatot tesztek, ti is igazi nagyságra tehettek szert és a bíró ítélő széke előtt, a melyet senki sem kerülhet el, a ti önfeláldozó éltetek többre fog becsülni, mint a világ számos kikiáltott nagyságainak ragyogó élete, a kiknek egyéni értéke annyival kisebb lehet, mivel semmit sem tettek önzés nélkül.

És a midőn az áldozatról való evangélium így fölemel a mi nyomorunkban, Krisztus még egy más, jóval meglepőbb és az érdek köznapi böseségébe ütköző tapasztalatra is vezet. És ez az, hogy megtagadván magunktól önző érdekeink kielégítését, lemondván látszólag boldogságunkról, hogy az isteni törvénynek engedelmessédjünk, rövid időn azt vesszük észre, hogy éppen ez áldozatban találtuk meg valódi boldogságunk forrását, a mely egyedül állandó. A ki életét megakarja menteni, elveszti azt, de a ki a Krisztus iránti szeretetből elveszti azt, megmenti.

Kérdezzétek meg a tudóst, a művészt, a kikiről az imént szóltam, hogy életöknek mely órái voltak a legboldogabbak, melyeknek emléke a legkedvesebb előttük. Bizonytal az fogják felelni, hogy azok, a melyekben önzés nem volt szívökben, a melyekben minden igyekezetüket arra fordították, nem kimélve semmi fáradtságot, hogy az oly igen óhajtott igazságot keressék s megtalálják álmaiknak tökélyes formáját. Önmegtagadásuknak nagysága a magaszosabb ezél érdekében volt boldogságuknak mértéke. Kérdezzétek meg az apostolt, a ki lemondott nyugalmáról, anyagi jólétéről, a ki azon igazság szolgálatára szentelte magát, a melynek letéteményeseül tekintette magát, kérdezzétek meg élete alkonyán, ha elcsérlné e sorsát egy új sorssal, a melyben mindazon önző gyönyöröket élvezhetné, a melyeket megvetett és meg fogjátok látni, hogy mily hévvel vissza fogja utasítani ajánlatotokat. Ezek az áldozatok, a melyeket az általa megismert igazság érdekében meghozott, ezek az ő öröme, boldogsága és nagysága. Hogyan ajánltok ti neki örömet, a melyeket ő semmire sem becsül!

Ime egy ember, a ki hogy híven megőrizze lelkiismeretét, lemondott a kínálkozó fényes szerenéséről s mindazokról az élvezetekről, a melyek rendelkezésére állottak. Azt hiszitek, hogy bánkodik ezért? Ime egy másik, a ki megtagadva magát egy szükségben levő nagy család gondját vette magára. Nem magáért munkált és áldozta fel magát, hanem testvéreiért. Nehéz feladat. Gyakran megvillan eszébe, hogy mily könnyen és jól élhetne, ha csak magáért élne. Azt hiszitek e, hogy ha a kisértésekre hallgatott volna, édesebb örömöket élvezne, mint élvez az által, hogy lelkiismeretét megőrizvén, kötelességét teljesítette testvéreinek hozott áldozatban?

Igen, ti mindnyájan, kik itt jelen vagytok, ifjak és öregek, ismerősök és ismeretlenek és bármely sorsban legyetek, mondjátok, nem igaz-e, hogyha ez órában visszaemlékeztek eltöltött életetekre, nemesak azoknak a jogos örömeknek az emlékei tűnnek fel előttek a legszebbeknek és legédesebbeknek, a melyekért semmi szemrehányást és lelkiismeret furdalást nem éretek, hanem azok is, a melyek eszetekbe juttatják azokat az áldozatokat, a melyeket egy szép és szent feladat érdekében hoztatok? Nem igaz-e az, hogy az a tájkép, a mely szemcetek előtt arról a hegytetőről tárul fel, a melyet verejtékezve másztatok meg, sokkal élénkebb benyomást okoz, mint egy egészen hasonló látvány, a melyhez minden fáradtság nélkül jutottatok? Igen, mindenek között azok az órák áldottak,

a melyben egy oly munkát valósíthatunk meg, a melyért számos küzdelemnek voltunk kitétetve. Azok a jók áldottak, a melyeket lemondással szerezhettünk meg. Azok a sikerek áldottak, a melyek legtöbb áldozatunkba kerültek.

Az áldozat szerzi meg és teszi állandóvá az igazi boldogságot. Az élet legszentebb örömeinek, a minők a családi örömök, kiváló becsöket azok a folytonos apró áldozatok adják meg és növelik, a melyeket a férj nejének, a nő férjének, a szülők gyermekeiknek és viszont egymásnak meghoznak. Az a kert, a melyet mi gonddal és fáradsággal rendeztünk be, becsesebb előttünk, mint a melyet készen beplántálva vásárlunk meg.

És hogy végre vallásos és erkölesi életetek legbensőbb emlékeire hivatkozzam, nem igaz-e, hogy a kísértéseket legyőzve, a gonosz esábitásainak ellentállva, hogy az isteni törvénynek engedelmeskedjete, tartósabb, tiszta és édes boldogság szállta meg sziveteket, mint a minöket szenvedélyeitek kielégítésével a bün helyezett volna számotokra kilátásba? Valamint családi boldogságunk a mindennapi életben kölesönösen egymás iránt tanusított áldozatokból táplálkozik, valamint a haza boldogsága azokon az áldozatokon nyugszik, a melyeket polgárai haladásáért és nagyságáért magokra vesznek: hasonlóképpen kegyességünk ápolására azok az áldozatok szolgálnak, a melyeket mennyei Atyánk iránti szeretetből és keresztény hitünkhöz való hűségből elhordozunk.

Egy régi brahman hagyomány azt tartja, hogy az istenek az áldozatok lángjából táplálkoznak. A hivek hite az áldozatból táplálkozik. Az istentisztelet módja és a theologiai tantételek változhatnak, a keresztény kereszt mindazáltal az erkölesi nagyság legkiválóbb jelképe marad, mivel az az áldozat törvényének legfőbb kifejezője, a leghatalmasabb ihlető erő az erkölesi életre, a melyből származik mind az igazi nagyság, mind a tartós boldogság. *Ha valaki akar engem követni, tagadja meg magát és minden napon vegye fel az ő keresztjét és kövessen engemet. Mert valaki akarja az ő életét megtartani, elveszti azt, valaki pedig elveszti az ő életét érettem, az megtartja azt.*

• (Franziából.)

FERENCZ JÓZSEF.

Szentábrahámi theológiája.

V.

A keresztények kötelességeiről általában.

A világ különböző vallásai sok tekintetben eltérnek egymástól, sőt akárhányszor egymásnak ellentmondanak, de megegyeznek abban a közös czélban, hogy mindenik a maga híveit mennél jobbakká és nemesebbekké tenni igyekszik. Egyik sem elégszik meg csupán a mennybe vezető út megmutatásával, hanem a földi élet különböző viszonyaiban is irányt jelöl s eszközökkel szolgál az általános, közös boldogság építésére. Buddha, Zoroaster, Confucius, Mózes, Jézus és Mohamed bármily különböző utakon jártak, de mindnyájan az emberiség boldogítására törekedtek. A tudománynak mindent kutató szeme bármily nagy és éles határvonalat húzzon közöttük, de a szeretet és erköles érdekében végzett munkájuk mégis egyesíti őket. A közös czél szolgálatában egyik sem elégedett meg pusztán általános elvek hangoztatásával. Egyes nagy lelkek, az általános elvekből, ha le is tudják vonni a következményeket s azokat az élet különböző viszonyaira alkalmazni is tudják s így kötelességeiket mindenkor ismerik, de a nagy sokaság erre a legtöbbször alkalmazatlan. Ezért minden vallás az élet és kötelesség utait a lehetőleg megvilágosítani igyekszik s kiváló súlyt fektet azokra az erkölesi parancsolatokra, a melyek megvalósításától az emberiség boldogságát várja. Ez az a közös vonás, mely a különböző vallásokat egyesíti. Mégis mintha ez a jellem leginkább a Jézus vallásában domborodnék ki! Mintha az emberiség szívének dobogását leginkább ő figyelte volna meg s az emberiség közös érdekének előmozdítására a legigazabb és legjobb eszközöket ő szolgáltatta volna! Legalább nekünk úgy tetszik, hogy ő kezünkbe adta mindazokat a fegyvereket, melyeknek helyes forgatásával közös célunkat elérhetjük, istenországát megvalósíthatjuk. Jézus mielőtt kezünkbe adta